EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П’ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF UKRAYINSKYY AND OTHERS v. UKRAINE)

(Заява № 48751/19 та 41 інша заява –
див. перелік у додатку)

РІШЕННЯ

Ст. 34 • Неправомірне втручання у реалізацію права на подання індивідуальної заяви сорока заявників шляхом їхнього опитування працівниками установи виконання покарань щодо їхніх заяв та примус стосовно деяких із них надати усні або письмові показання • Відсутність такого втручання щодо двох інших заявників, які залишили установу виконання покарань до подій, що призвели до подання скарги
Ст. 3 (матеріальний аспект) • Таке, що принижує гідність, поводження • Неналежні умови тримання під вартою
Ст. 13 (+Ст. 3) • Відсутність ефективних національних засобів юридичного захисту

Підготовлено Секретаріатом. Не є обов’язковим для Суду.

СТРАСБУРГ

02 квітня 2026 року

ОСТАТОЧНЕ
02.07.2026

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

У справі «Український та інші проти України»

Європейський суд з прав людини (П’ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Катержіна Шімачкова *(Kateřina Šimáčková), Голова*,
Марія Елосегі *(María Elósegui),*
Георгіос А. Сергідес *(Georgios A. Serghides)*,
Ґільберто Фелічі *(Gilberto Felici)*,
Діана Сирку *(Diana Sârcu)*,
Микола Гнатовський *(Mykola Gnatovskyy),*
Ваге Григорян *(Vahe Grigoryan)*, *судді*,
та Віктор Соловейчік *(Victor Soloveytchik)*, *Секретар секції,*
з огляду на:
заяви, зазначені в додатку;
зауваження сторін;
після обговорення за зачиненими дверима 03 березня 2026 року
постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справа стосується скарг на неналежні умови тримання під вартою, стверджуване перешкоджання адміністрацією установи виконання покарань ефективній реалізації заявниками свого права на подання індивідуальної заяви за Конвенцією та відсутність будь-якого ефективного засобу юридичного захисту у національному законодавстві. Заявники посилалися на статті 3, 8, 13 і 34 Конвенції.

ПРОЦЕДУРА

2. Справу було розпочато за заявами, поданими 20 серпня 2019 року до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) 43 громадянами України. Один заявник згодом помер, і його заяву було виключено з реєстру справ Суду. Решта 42 заявники (далі – заявники) та їхні відповідні заяви перелічені у таблиці в додатку.

3. Заявників представляли чотири юристи з неурядової організації «Харківська правозахисна група» (далі – ХПГ, див. таблицю у додатку).

4. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина, якого згодом змінила пані М. Сокоренко, з Міністерства юстиції.

5. 30 січня 2020 року Уряд було повідомлено про скарги на неналежні умови тримання під вартою та відсутність будь-якого ефективного засобу юридичного захисту у національному законодавстві. Решту заяв було оголошено неприйнятними згідно з

процедурою за пунктом 3 Правила 54 Регламенту Суду. Обидві сторони подали зауваження щодо прийнятності та суті справи. 02 листопада 2020 року деякі заявники подали додаткові скарги щодо стверджуваного тиску на них з метою відкликання заяв (див. пункт 21).

6. 03 липня 2024 року згідно з підпунктом «c» пункту 2 Правила 54 Регламенту Суду Голова Секції вирішила запропонувати сторонам подати додаткові письмові зауваження за статтею 34 Конвенції щодо стверджуваного перешкоджання у реалізації права на подання індивідуальної заяви. Уряд та заявники, яких представляв пан Токарев, а саме, заявники № 26 – 28, 38 і 42, подали свої зауваження.

ФАКТИ

7. На той момент заявники трималися у Жовтоводській виправній колонії № 26 (далі – Жовтоводська колонія) у Дніпропетровській області.

8. Факти справи можуть бути узагальнені таким чином.

I. УМОВИ ТРИМАННЯ ЗАЯВНИКІВ ПІД ВАРТОЮ

9. 13 березня 2019 року, як стверджується, за зверненням ув'язнених, представники ХПГ здійснили моніторинговий візит до Жовтоводської колонії. В ході візиту вони зустрілися з ув'язненими; оглянули житлові блоки, їдальню, пральню та лазні; зробили фотографії; а також зібрали письмові скарги.

10. Під час візиту 84 ув'язнені, у тому числі 11 заявників, склали рукописні скарги на ім'я Генерального прокурора України, Міністерства юстиції України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Омбудсмен), в яких описали різні недоліки умов тримання в установі.

11. 18 березня 2019 року ХПГ опублікувала на своєму вебсайті звіт щодо Жовтоводської колонії[1]. У звіті, доповненому численними фотографіями, зазначалося, що умови тримання під вартою не відповідали встановленим стандартам та завдавали серйозної шкоди здоров'ю ув'язнених. Ситуація, *inter alia*, була описана таким чином:

> «**Житлові приміщення**
>
> ...
>
> Майже всі приміщення перебувають у антисанітарному, занедбаному стані. Всюди відчувається сирість. Освітлення в житлових приміщеннях дуже погане, а в деяких взагалі відсутнє. Щоб потрапити до житлової зони, на першому поверсі потрібно подолати абсолютно темний коридор зі сходами. Засуджені

[1] Див. https://archive.khpg.org/1552909974 (востаннє відвідано 12 листопада 2025 року)

зазначають, що світло з'являється зазвичай із настанням темряви та є до відбою. У житлових зонах тісно розташовані залізні ліжка із тонкими матрацами, через що більшість опитаних скаржились на болі у спині. Спостерігається велике перенаселення камер.

...

Стіни у приміщеннях на другому поверсі жилого корпусу вкриті грибком та пліснявою, багато де на стелях наявні сліди минулого заливання.

...

Також надходили скарги на засилля у приміщеннях блошиць і тарганів.

На момент візиту кип'ячена питна вода була наявна лише в одному відділенні, в інших – лише з-під крану. Якість води з-під крану, зі слів респондентів, дуже низька, через добу відстоювання з'являється осад з іржею, а влітку у воді й взагалі за добу розводяться білі черв'яки.

Засуджені зазначали, що температура в житлових приміщеннях вночі становить 8-10°С, а взимку знижується до 3-5°С...

Труби водопостачання вкриті іржею, у деяких місцях підтікають, як наслідок, в установі періодично відбуваються затоплення.

...

Санвузол

... Вони перебувають не просто в неналежному, а у жахливому стані. Рукомийники з відбитою плиткою та несправними кранами. Нестерпний сморід. У туалетні кімнати неможливо зайти.

У відділеннях містяться від 4 до 6 туалетів, засуджені вимушені стояти в чергах, щоб справити нужду. В туалетах відсутні дверцята, а перегородки в деяких відділеннях сягають заввишки не більше 50 сантиметрів. Сантехніка перебуває у аварійному стані.

...

У деяких відділеннях душові приміщення затоплені у зв'язку з підтіканням труб. У кожному з секторів наявний один душ на весь сектор (приблизно 50-60 людей).

Зі слів засуджених, навіть холодну воду в колонії подають лише 2 години на добу. У зв'язку з цим ув'язнені змушені набирати воду до баків, а потім митися з них. До того ж, у туалетах стоїть сморід ще й через відсутність води у бачках для змивання.

Їдальня

В їдальні на стелі та на підвіконнях наявна пліснява. У приміщенні відчувається запах сирості.

...

В їдальні працюють лише 5 кранів для миття рук, інші зірвані. Рушники та мило відсутні.

На час візиту працівники їдальні не змогли надати моніторинговій групі санітарні книжки, стверджуючи, що вони на сьогоднішній день вивезені за межі колонії для якогось контролю.

Засуджені скаржились на нестачу та на погану якість харчування. Деякі з них стверджували, що «нормальні» продукти вони купують власним коштом, щоб їм готували в їдальні.

Банно-пральний комбінат

Лазня була недавно відремонтована і має більш-менш пристойний вигляд у порівнянні з іншим побаченим ...

Під час візиту моніторів води в лазні не було, але адміністрація запевнила, що вони вимикають воду після відвідування лазні засудженими для запобігання прориву труб. Однак засуджені запевняли, що вони не відвідують лазню вже більше місяця.

Пральня обладнана старими радянським пральними машинами та сушарками, на яких помітна іржа. У день візиту моніторів засуджені сушили свій одяг надворі при +5 °C.

...

Матеріально-побутове забезпечення

Від засуджених поступило безліч скарг на відсутність забезпечення одягом, взуттям та засобами особистої гігієни. Засуджені скаржилися на те, що вони вимушені купувати лампочки та робити ремонт у відділеннях власним коштом ...»

12. 25 березня 2019 року представники ХПГ здійснили другий візит до установи. Вони повідомили ув'язнених про можливість звернення до Суду та зібрали підписані заявниками довіреності з їхніми персональними даними.

13. Поданий до Суду опис заявниками умов їхнього тримання під вартою по суті повторював наведені у згаданому звіті ХПГ висновки і був підтверджений численними фотографіями, зробленими в установі. Вони скаржилися, зокрема, на цвіль та бруд у камерах, які були заражені гризуни та комахи; періодичні затоплення у зв'язку з протіканням труб; відсутність гарячої води та обмежений доступ до холодної води; відсутність питної води, туалетних засобів гігієни та одягу; часті відключення електроенергії; перебування санвузлів в аварійному стані, при цьому туалети не забезпечували приватність; брак пральних машин; та неякісні продукти харчування, що подавалася в антисанітарних умовах.

14. Згідно з твердженнями Уряду під час свого першого візиту до установи представники ХПГ також попросили оглянути приміщення, які були опечатані та не використовувалися для розміщення ув'язнених. Вони зробили фотографії в цих приміщеннях, а також фотографії води невідомого походження, що містилась у п'ятилітровій пластиковій пляшці, яку їм передали ув'язнені. Представники моніторингової групи, як стверджувалося, відмовилися самостійно зібрати проби водопровідної води в будь-якому з житлових блоків установи та відмовилися оглянути відремонтований блок № 1. Після

візиту згадані фотографії були включені серед інших до звіту ХПГ, що створило оманливе враження про фактичні умови тримання.

15. Уряд також доводив, що у 2019 році у блоці № 1 було проведено масштабні ремонтні роботи, а у блоках № 2–10 – частковий ремонт. У деяких блоках були відремонтовані системи електро- та водопостачання, а в інших – встановлено перегородки в туалетах. Було замінено дванадцять вікон та троє дверей, а в деяких кімнатах був проведений косметичний ремонт. Внутрішні стіни були оброблені протигрибковими засобами, а також було вжито заходи для знищення щурів та комах у їдальні та складських приміщеннях. Уряд стверджував, що установу опалювала власна котельня на твердому паливі, причому середня температура в житлових приміщеннях протягом опалювального сезону не опускалася нижче +18°C. Температура води у лазні, якою користувалися ув'язнені, відповідала чинним стандартам, а ув'язненим надавалася можливість приймати душ щонайменше раз на тиждень з обов'язковою заміною постільної білизни. Згідно з твердженнями Уряду заклад був повністю забезпечений засобами для очищення, а питна вода, доступна у житлових приміщеннях, їдальні та медичному блоці, відповідала санітарним та мікробіологічним вимогам.

16. Уряд також пояснив, що у зв'язку із заборгованістю з оплати комунальних послуг водопостачання припинялося щодня з 11 год 00 хв до 16 год 00 хв та з 23 год 00 хв до 05 год 30 хв. Крім того, з метою зменшення споживання електроенергії було запроваджено графік, згідно з яким електропостачання відключалося з 08 год 00 хв або 09 год 00 хв до 14 год 00 хв або 15 год 00 хв.

17. 13 липня 2020 року Міністерство юстиції України ухвалило рішення закрити Жовтоводську виправну колонію. Після цього рішення заявників почали переводити до інших установ виконання покарань.

18. 31 жовтня 2020 року вебсайт *«Радіо Свобода»* опублікував інтерв'ю з тогочасним Міністром юстиції України[2]. На запитання журналіста: «Харківська правозахисна група повідомляє про те, що адвокати заявля[ли] про тиск на засуджених Жовтоводської виправної колонії через раніше подану заяву до Європейського суду з прав людини», міністр відповів:

> «Та ні. Можливо, звичайно там є тиск. Було би дивно, якби у в'язниці не було би того, чи іншого тиску. Питання в тому, чим він вмотивований. По Жовтоводській – мені здається, що це якраз одна з тих колоній, яку ми закриваємо, може, вже й «заморозили». Тобто все одно їй існувати недовго з огляду на те, що там неналежні умови утримання.»

[2] Див. https://www.radiosvoboda.org/a/ingterview-z-ministrom-yustytsiji-maluskoju/30922905.html (востаннє відвідано 12 листопада 2025 року)

II. ОПИТУВАННЯ ЗАЯВНИКІВ ЩОДО ЇХНІХ СКАРГ ДО СУДУ

19. У згаданому звіті ХПГ від 18 березня 2019 року також згадувалося про можливі подальші наслідки для ув'язнених у зв'язку з моніторинговим візитом:

> «... Адміністрація колонії відкрито, не соромлячись присутності моніторів, переписувала засуджених, які зверталися до моніторингової групи, для «подальшої роботи з ними». Представники адміністрації поводилися іронічно, за словами засуджених, погрожували їм, як тільки моніторингова група залишала приміщення. Казали, що монітори поїдуть, а засудженим тут ще залишатися. Засуджені висловлювали побоювання, що після від'їзду моніторів адміністрація їх почне «пресувати».

20. 11 березня 2020 року, після повідомлення про заяви Уряд держави-відповідача, адміністрація Жовтоводської колонії організувала зустрічі із заявниками, аби дізнатися про їхні скарги до Суду. Подальші аналогічні опитування були проведені 28 і 31 серпня 2020 року в цій установі, а також в установах виконання покарань м. Дніпро, м. Кривий Ріг та м. Запоріжжя, куди на той момент були переведені деякі заявники. В ході цих розмов 4 заявники подали письмові заяви, а 6 – усні, в яких зазначили, що не мали скарг на умови тримання під вартою, тоді як 26 заявників відмовилися від коментарів. Органи державної влади склали пояснення для кожного з них (див. таблицю у додатку). Згідно з деякими з цих пояснень представники ХПГ, як стверджувалося, передали заявникам порожні формуляри заяв, які вони підписали без жодного наміру звертатися до Суду. Стосовно заявників № 37 – 40 пояснення не були складені, тоді як заявники № 41 і № 42 були звільнені з-під варти у 2019 році, до того, як відбулися зазначені опитування.

21. У вересні та жовтні 2020 року представники заявників відвідали декількох заявників, які повідомили, що представники адміністрації виконання покарань змушували їх відкликати свої заяви. Заявники № 4, № 18, № 23, № 26 і № 37 подали рукописні пояснення, процитувавши наполегливі вимоги, обман, спонукання та тиск на них із цією метою. 02 листопада 2020 року представники надіслали ці пояснення до Суду, стверджуючи про створення перешкод у реалізації права на подання індивідуальної заяви.

22. Після передачі Судом листа представників Уряду, адміністрація установи виконання покарань, як повідомляється, повторно опитала цих п'ятьох заявників 31 грудня 2020 року та 02 січня 2021 року. Згідно з твердженнями Уряду заявники № 4 та № 37 зазначили, що вони підписали заяви, підготовлені їхніми представниками, не читаючи їх, тоді як заявники № 18, № 23 і № 26 відмовилися від коментарів. Заявник № 37 також зазначив, що адміністрація установи

виконання покарань не чинила на нього жодного тиску з метою відкликання заяви до Суду. Копії цих пояснень Суду надані не були.

III. ВТРАТА КОНТАКТУ ІЗ ЗАЯВНИКАМИ

23. Після повідомлення Судом Уряду про скаргу заявників за статтею 34 Конвенції, 13 жовтня 2024 року пані Овдієнко, юрист, яка представляла заявників № 4, № 10 і № 29 – 40, повідомила Суд, що вона більше не могла діяти як представник у жодній із заяв у зв'язку з обмеженнями, які виникли через її нову професійну посаду. Її лист було надіслано іншим представникам у справі з метою можливої заміни, але жоден з них не вжив заходів. Отже, жодних зауважень за статтею 34 Конвенції від імені цих заявників подано не було.

24. Аналогічно, жодних зауважень щодо питання дотримання статті 34 Конвенції не було отримано від двох інших юристів: пана Ревякіна, який представляв заявників № 1, № 2, № 5 – 7, № 11 – 18 і № 37, та пана Глущенка, який представляв заявників № 3, № 8, № 9, № 19 – 25 і № 41, попри те, що вони завантажили запит на подання зауважень через Сервіс електронних комунікацій Суду (eComms) 04 листопада 2024 року. Лист-попередження, надісланий рекомендованим листом пану Ревякіну, був повернутий з позначкою «отримано за довіреністю», тоді як лист, адресований пану Глущенку, повернувся невитребуваним.

25. 30 квітня 2025 року директор ХПГ повідомив Суд, що троє зазначених юристів припинили співпрацю з організацією, а щодо пана Ревякіна – навіть його місцезнаходження було невідоме у зв'язку із триваючою війною. Тому ХПГ звернулася до Суду з проханням продовжити розгляд справи з огляду на початкову спільну підготовку заяв та на підставі зауважень, поданих четвертим представником, паном Токаревим.

26. Інші способи встановлення контакту з 37 заявниками, яких представляли три зазначені юристи, Суду доступні не були, оскільки всі вони вказали у своїх формулярах заяв лише поштову адресу Жовтоводської колонії, і цю адресу вони ніколи не оновлювали. Усіх їх було звільнено або переведено з цієї установи до кінця 2020 року.

ВІДПОВІДНІ НАЦІОНАЛЬНІ ДОПОВІДІ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ

27. У щорічній доповіді за 2017 рік Омбудсмен зазначив про низку повторюваних недоліків, виявлених під час візитів до Жовтоводської колонії:

«Моніторингові візити неодноразово підтверджували порушення національних вимог щодо мінімальної житлової площі для ув'язнених та осіб, що перебувають під вартою.

...

У багатьох відвіданих установах на стелях були плями, що свідчили про протікання каналізаційних труб. Санітарне обладнання в більшості випадків було застарілим, а зливні бачки в туалетах – відсутні. У деяких карцерах Жовтоводської виправної колонії (№ 26) замість скла на вікнах була натягнута поліетиленова плівка.

...

У цих камерах не була встановлена припливно-витяжна вентиляція, і в усіх відвіданих установах ув'язнені не мали можливості самостійно відчиняти вікна, перебуваючи у карцерах, аби отримати доступ до свіжого повітря. В одній з камер посиленого режиму Жовтоводської виправної колонії (№ 26) доступу до свіжого повітря взагалі не було.

...

Дворики для прогулянок в деяких установах потребували покращення, зокрема, шляхом облаштування укриття відповідного розміру для захисту від опадів.

...

Недостатній рівень природного або штучного освітлення.

...

Посуд, у якому їжу доставляли до певних зон установ, часто був брудним, а іноді навіть іржавим.»

28. У доповіді також наголошувалося на існуванні напруженості між адміністрацією установи та ув'язненими:

«Під час опитування ув'язнених у Жовтоводській виправній колонії (№ 26) неодноразово надходили скарги на упереджене ставлення окремих посадових осіб установи та створення адміністрацією штучних умов, що призводили до конфліктів між ув'язненими.

...

... підстави для тримання ув'язнених у камерах [посиленого дисциплінарного контролю] фактично не переглядалися, внаслідок чого деякі ув'язнені залишалися в таких камерах невиправдано.

...

... ув'язнені повідомляли про зловживання представників адміністрації під час застосування дисциплінарних стягнень.»

29. У пресрелізі, опублікованому 23 липня 2020 року за результатами наступного моніторингового візиту до Жовтоводської колонії, секретаріат Омбудсмена повідомив, що адміністрація установи не усунула більшості порушень, виявлених під час попереднього візиту:

«... членами моніторингової групи було виявлено декількох стигматизованих осіб, які проживали в окремих, непристосованих для цього, приміщеннях та не були забезпечені постільною білизною. Персонал установи спочатку визнав, а пізніше намагався приховати факти неналежних умов утримання зазначених осіб.

Моніторами з'ясовано, що через значні борги установи за отримані послуги з водопостачання та водовідведення проводиться відключення води та електроенергії в гуртожитках для засуджених.

Крім того, було виявлено численні порушення в організації харчування засуджених. Так, на більше ніж 660 засуджених в їдальні було в наявності тільки приблизно 80 – 100 тарілок у вкрай зношеному стані. Нові тарілки є на складі, але не використовуються.»

ПРАВО

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

30. Беручи до уваги схожість предмета заяв, Суд вважає за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

II. ПОПЕРЕДНЄ ПИТАННЯ: ПРОДОВЖЕННЯ РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ (ПІДПУНКТ «a» ПУНКТУ 1 СТАТТІ 37 КОНВЕНЦІЇ)

31. Насамперед Суд вказує на втрату контакту з 37 із 42 заявників, що вимагає оцінки необхідності продовження розгляду їхніх заяв з огляду на статтю 37 Конвенції. Відповідні частини цього положення передбачають:

«1. Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення про вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави дійти висновку:

(a) що заявник не має наміру далі підтримувати свою заяву; ...

Проте Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та Протоколами до неї.»

32. Обставини, що підпадають під сферу дію підпункту «a» пункту 1 статті 37 Конвенції, охоплюють не лише безпосереднє відкликання заявником заяви, але й випадки, коли він або вона не подає зауваження (див., наприклад, ухвалу щодо прийнятності у справі «Баришев проти України» *(Baryshev v. Ukraine)*, заява № 17363/06, від 14 вересня 2010 року), не призначає представника (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Розгон проти України» *(Rozgon v. Ukraine)*, заява № 26122/08, від 27 квітня 2010 року) чи не підтримує контакт із Судом протягом усього провадження (див. ухвалу щодо прийнятності у справі «Сопроун проти України» *(Soproun v. Ukraine)*, заява № 39402/02, від 16 березня 2010 року). Такий контакт, зокрема, важливий, щоб дізнатися більше про конкретну ситуацію заявника і

для підтвердження його постійного інтересу до розгляду заяви (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «В.М. та інші проти Бельгії» (вилучення з реєстру) [ВП] *(V.M. and Others v. Belgium)* (striking out) [GC], заява № 60125/11, пункти 35 – 40, від 17 листопада 2016 року).

33. У цій справі троє з чотирьох представників не подали коментарі у відповідь на зауваження Уряду та фактично припинили свою участь у провадженні. Пані Овдієнко вийшла зі справи за власною ініціативою, тоді як пан Ревякін та пан Глущенко не відповіли на листи Суду. Також вони не повідомили Суд про будь-яку заміну та не надали жодних інших засобів зв'язку із заявниками. Самі заявники, незважаючи на наслідки процесуальної поведінки своїх представників, з того часу не зв'язувались із Секретаріатом. За цих обставин Суд вважає, що заявників, яких представляли пані Овдієнко (до 13 жовтня 2024 року), пан Ревякін та пан Глущенко, можна вважати такими, які більше не бажали підтримувати розгляд своїх заяв у розумінні підпункту «а» пункту 1 статті 37 Конвенції.

34. З огляду на це Суд також повинен з'ясувати, чи існували будь-які обставини, що стосувалися поваги до прав людини, як це визначено Конвенцією та протоколами до неї, які вимагають подальшого розгляду справи (пункт 1 статті 37 *in fine*). Існування подібних обставин може бути встановлено в тих випадках, коли такий розгляд сприяв би уточненню, захисту або розвитку стандартів захисту згідно з Конвенцією (див., наприклад, ухвалу щодо прийнятності у справі «Х.П. проти Данії» *(H.P. v. Denmark)*, заява № 55607/09, пункт 85, від 13 грудня 2016 року та, *a contrario*, рішення у справі «Костянтин Маркін проти Росії» [ВП] *(Konstantin Markin v. Russia)* [GC], заява № 30078/06, пункт 90, ЄСПЛ 2012 (витяги)).

35. Проте було дуже мало випадків, коли Конвенційні установи покладалися на цей гарантійний механізм у контексті підпункту «а» пункту 1 статті 37 Конвенції, тобто коли було встановлено, що заявник не мав наміру підтримувати розгляд своєї заяви. Наприклад, коли було подано офіційне прохання про відкликання заяви, Суд продовжував розгляд, якщо відкликання вбачалося неоднозначним (див. рішення у справі «Сіджимов проти Болгарії» *(Sidjimov v. Bulgaria)*, заява № 55057/00, пункти 25 – 31, від 27 січня 2005 року), якщо необхідно було врахувати психічний стан заявника (див. рішення у справі «Теграні та інші проти Туреччини» *(Tehrani and Others v. Turkey)*, заява № 32940/08 та 2 інші заяви, пункти 53 – 57, від 13 квітня 2010 року) або якщо повідомлялося про залякування заявника або членів його родини органами державної влади (див. рішення у справі «Курт проти Туреччини» *(Kurt v. Turkey)*, заява № 24276/94, рішення Комісії від 22 травня 1995 року, Рішення і доповіді 81-A, с. 112). Стверджувана втрата контакту між заявниками та їхнім представником не заважала подальшому розгляду справи, вплив якої виходив за межі

індивідуальної ситуації заявників (див. рішення у справі «Н.Д. та Н.Т. проти Іспанії» [ВП] *(N.D. and N.T. v. Spain)* [GC], заяви № 8675/15 і № 8697/15, пункти 75 – 79, від 13 лютого 2020 року щодо мігрантів, які намагалися в'їхати до Договірної держави несанкціонованим способом).

36. У якості протилежного прикладу в рішенні у справі «Каннаваччуоло та інші проти Італії» *(Cannavacciuolo and Others v. Italy),* заява № 51567/14 та 3 інші заяви, пункти 187 – 192, від 30 січня 2025 року), скарги заявника, з яким було втрачено контакт, хоча й порушували важливе питання загального інтересу, були аналогічні тим, які подали інші заявники. Таким чином, Суд зміг розв'язати питання по суті без внесення цим конкретним заявником будь-якого нового елементу у зв'язку з цим.

37. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зауважує два фактори, що свідчать на користь продовження розгляду.

38. По-перше, як і в згаданому рішенні у справі «Н.Д. та Н.Т. проти Іспанії» *(N.D. and N.T. v. Spain)*, ця справа має потенційний вплив, що виходить за межі індивідуальної ситуації заявників, оскільки вона торкається самої суті системи подання індивідуальних заяв, встановленої статтею 34 Конвенції, а саме права особи подавати та ефективно підтримувати скарги в Суді. У зв'язку з цим заявники висунули небезпідставне твердження про неодноразові спроби посадових осіб установ виконання покарань по всій країні відмовити їх від використання передбаченого Конвенцією засобу юридичного захисту. Це має ще більше значення в контексті держави-відповідача, оскільки стверджуваний тиск мав місце після повідомлення Уряду про скарги заявників на неналежні умови тримання під вартою – структурної проблеми в Україні, яка впливає на тисячі фактичних та потенційних заявників (див. рішення у справі «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, заява № 14057/17, пункт 137, від 30 січня 2020 року).

39. Другий фактор, який стримує від вилучення цих 37 заяв, – виняткове поєднання їхніх конкретних обставин: стверджуваний тиск, що чинився на заявників і міг перешкодити їм скористатися передбаченим Конвенцією засобом юридичного захисту; різноманітність обставин, за яких такий тиск, як стверджується, чинився на різних заявників, та важливість розгляду всіх видів тиску; повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке, безсумнівно, ускладнило спілкування із Судом; та той факт, що заявники вже подали зауваження до того, як справу було передано на повторну комунікацію за статтею 34 Конвенції (див. пункт 5). Це міркування фактично виключає можливість того, щоб Суд дотримувався підходу, застосованого у згаданому рішенні у справі «Каннаваччуоло та інші проти Італії» *(Cannavacciuolo and Others v. Italy),* пункт 36), тобто

обмеження розгляду рештою п’ятьма заявниками, незважаючи на подібний фактологічний контекст та аналогічні правові питання, порушені у всіх 42 заявах.

40. Таким чином, існують особливі обставини, пов’язані із повагою до прав людини, визначені у Конвенції та протоколах до неї, які вимагають продовження розгляду заяв, поданих від імені заявників пані Овдієнко, паном Ревякіним та паном Глущенком.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРАВУ НА ПОДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАЯВИ ЗА СТАТТЕЮ 34 КОНВЕНЦІЇ

41. Заявники скаржилися, що на них чинився тиск адміністрацією установи виконання покарань, спрямований спонукати їх до відкликання або дискредитації їхніх скарг до Суду. Вони стверджували, що, як наслідок, держава-відповідач перешкоджала ефективній реалізації їхнього права на подання індивідуальної заяви, як це передбачено статтею 34 Конвенції, яка передбачає:

> «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов’язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.»

A. Доводи сторін

42. Заявники стверджували, що їхнє опитування було безпосередньо викликане отриманням Урядом повідомлення Суду про ці заяви, ініційоване виключно адміністраціями установ виконання покарань без будь-якого запиту заявників, і обмежене лише тими ув’язненими, які звернулися до Суду. Опитування мало на меті змусити заявників відкликати свої скарги до Суду шляхом висування наполегливих вимог, надання оманливої інформації та залякування застосуванням дисциплінарних стягнень, у тому числі поміщенням до карцеру. Таким чином, долучені до зауважень Уряду твердження були отримані явно під примусом, їхній зміст суперечив рукописним поясненням, поданим через представників заявників, і не надавав жодного обґрунтованого пояснення, чому більшість заявників раптово відкликали свої скарги на умови тримання їх під вартою. Насамкінець заявники зазначили, що попри тиск, жоден з них не повідомив, що не підписував довіреності на представництво в Суді.

43. У своїх первинних зауваженнях Уряд оскаржив достовірність заяв та законність представництва заявників юристами ХПГ, охарактеризувавши їхню діяльність як зловживання повноваженнями. Зокрема, він посилався на пояснення, складені після опитування ув’язнених, які свідчили, що заявники лише підписали порожні

формуляри заяв та не мали наміру звертатися до Суду (див. пункт 20). Уряд заперечував будь-який тиск і зазначив, що його Уповноважений ніколи не доручав адміністрації установ виконання покарань опитувати заявників.

44. Після офіційного повідомлення про додаткову скаргу за статтею 34 Конвенції, Уряд більше не заперечував проти законності представництва заявників, але доводив, що заявам бракувало достатньої деталізації, конкретності та індивідуалізації. Він стверджував, що адміністрації установ виконання покарань насправді зустрілися із заявниками для уточнення та вирішення їхніх скарг за Конвенцією.

B. Оцінка Суду

1. Загальні принципи

45. Відповідні загальні принципи щодо зобов'язання держави утримуватися від будь-яких дій чи бездіяльності, які можуть перешкодити ефективному здійсненню права на подання індивідуальної заяви за статтею 34 Конвенції, були наведені в рішенні у справі «Ширханян проти Вірменії» *(Shirkhanyan v. Armenia),* заява № 54547/16, пункти 191 – 194, від 22 лютого 2022 року). Це зобов'язання включає як негативне зобов'язання утримуватися від будь-якого свавільного втручання, так і позитивний обов'язок надавати всі необхідні можливості для забезпечення належного та ефективного розгляду заяв (там само).

46. Під час оцінювання, чи дотрималася Договірна держава негативного аспекту свого зобов'язання за статтею 34 Конвенції, Суд враховує характер стверджуваного втручання (див., стосовно опитування заявників, рішення у справах «Давидов та інші проти України» *(Davydov and Others v. Ukraine)*, заяви № 17674/02 і № 39081/02, пункт 337, від 01 липня 2010 року та «Сергій Антонов проти України» *(Sergey Antonov v. Ukraine)*, заява № 40512/13, пункти 105 – 110, від 22 жовтня 2015 року), його мети (див. рішення у справі «Володимир Соколов проти Росії» *(Vladimir Sokolov v. Russia)*, заява № 31242/05, пункт 81, від 29 березня 2011 року) та вразливості заявника (див. рішення у справах «Котлет проти Румунії» *(Cotleţ v. Romania),* заява № 38565/97, пункт 71, від 03 червня 2003 року; «Князєв проти Росії» *(Knyazev v. Russia)*, заява № 25948/05, пункт 116, від 08 листопада 2007 року та «Богдан Шевчук проти України» *(Bogdan Shevchuk v. Ukraine)*, заява № 55737/16, пункт 49, від 24 квітня 2025 року). Чи прирівнювався контакт між органами державної влади та заявником до неприйнятної практики з точки зору статті 34 Конвенції, має визначатися з урахуванням конкретних обставин справи (див. рішення у справі «Оферта Плюс СРЛ» проти Молдови» *(Oferta*

Plus SRL v. Moldova), заява № 14385/04, пункт 134, від 19 грудня 2006 року).

2. Застосування зазначених принципів у цій справі

47. Насамперед Суд зазначає, що заявники № 41 і № 42 залишили Жовтоводську колонію у 2019 році і тому не брали участі в подальших подіях, які призвели до подання цієї скарги. Таким чином, стосовно цих заявників не виникало питань за статтею 34 Конвенції.

48. Стосовно решти заявників (далі в цьому розділі – заявники), стверджуване перешкоджання в реалізації їхнього права на подання індивідуальної заяви проявилося у формі опитування щодо їхніх заяв до Суду, організованого адміністрацією Жовтоводської колонії 11 березня 2020 року, після чого відбулися подальші опитування в цій та інших установах. Суд зауважує, що внаслідок такого опитування четверо заявників склали письмові заяви, а шість – усні, в яких зазначили, що вони не мали скарг на умови тримання під вартою. Стосовно 26 заявників посадові особи установи склали офіційні рапорти, в яких задокументували їхню відмову надавати «пояснення». Аудіо- чи відеозаписи цих опитувань не проводилися, а також вони не документувалися у вигляді деталізованих протоколів. Вони також проводилися за відсутності будь-якої незалежної сторони. Таким чином, Суд не може не ставитися з підозрою до ситуації, коли після того, як заявники, які перебували під вартою, подали деталізовані та послідовні скарги, про які було повідомлено Уряд, останній подав пояснення, отримані згодом від тих самих заявників, в яких було зазначено, що вони більше не мали жодних скарг. У цьому контексті саме проведення такого опитування та запит надати письмові «пояснення» можуть самі собою розглядатися як форма залякування.

49. Стосовно мети втручання, то документи, долучені до зауважень Уряду, свідчать, що опитування проводилося адміністрацією установи виконання покарань після того, як секретаріат Уповноваженого Уряду надіслав до них запит про інформацію щодо становища заявників під час тримання під вартою. Таким чином, це не були звичайні зустрічі з ув'язненими, а також опитування не було результатом власної ініціативи заявників. Працівники установ ініціювали зустрічі та чітко розпитували заявників про їхні скарги до Суду та звернення до нього.

50. У зв'язку з цим Суд зазначає, що стаття 34 Конвенції не перешкоджає органам державної влади вживати належних заходів для збору інформації про ситуацію заявника, покращення цієї ситуації або навіть вирішення проблеми, яка є ключовою в розгляді справи у м. Страсбург. Однак у цій справі ніщо не свідчить про будь-яку справжню спробу чи намір розглянути скарги заявників на неналежні умови тримання під вартою. Крім того, суть цих скарг вже була доведена до відома різних національних органів влади роком раніше

листами, написаними заявниками та численними іншими ув'язненими 13 березня 2019 року, а також звітом ХПГ від 18 березня 2019 року (див. пункти 10 і 11). Таким чином, у органів державної влади було достатньо часу, аби забезпечити змістовну відповідь на скарги та вимоги ув'язнених. До того ж не було підстав для повторного опитування п'яти заявників, які раніше скаржилися на тиск під час попередніх опитувань, оскільки умови цих опитувань і, зокрема, особи, які проводили опитування, залишилися майже незмінними (див. пункт 22). З огляду на зазначене та той факт, що внаслідок опитувань десять заявників склали заяви про відсутність у них скарг на умови тримання під вартою, Суд схильний прийняти версію заявників, а саме, що справжньою метою опитувань було спонукання їх до відкликання або дискредитації своїх заяв.

51. Припускаючи, що мета опитування полягала у перевірці справжності заяв та розслідуванні стверджуваного зловживання юридичною практикою, Суд вважає за доцільне уточнити свій підхід у зв'язку з цим. Він повторює, що саме Суд, а не органи влади держави-відповідача, за власною ініціативою повинен контролювати дотримання заявниками процесуальних зобов'язань, покладених на заявника Конвенцією та Регламентом Суду. Якщо Уряд держави-відповідача має підстави вважати, що в конкретній справі правом на подання індивідуальної заяви зловжили, єдиним належним порядком дій для такого Уряду є попередження Суду і надання йому наявної інформації, аби Суд міг дійти відповідних висновків (див. рішення у справі «Танрикулу проти Туреччини» [ВП] *(Tanrıkulu v. Turkey)* [GC], заява № 23763/94, пункт 131, ЄСПЛ 1999-IV, та, наприклад, ухвалу щодо прийнятності у справі «Аміч та інші проти Хорватії» *(Amić and Others v. Croatia)*, заяви № 21714/22, № 25102/22 та № 25367/22, пункти 120 – 125, від 09 липня 2024 року).

52. Хоча статус сторони-заявника у провадженні за Конвенцією не надає жодного імунітету, у цій справі Уряд не стверджував, що заявники діяли усупереч закону, а також що стосовно них було порушене *bona fide* розслідування чи дисциплінарне провадження, яке слугувало б законним інтересам суспільства. Твердження Уряду про зловживання з боку юристів, які представляли заявників, саме собою не може виправдати опитування заявників поза межами будь-якого формального законного процесу щодо цих юристів та за відсутності належних процесуальних гарантій.

53. Насамкінець дії органів державної влади у цій справі були ще більш неприйнятними з огляду на вразливість заявників та їхню схильність до впливу, який на них здійснювали органи державної влади. У зв'язку з цим Суд зазначає, що заявники залишалися під вартою у Жовтоводській колонії протягом періодів з одним винятком (заявник № 38, звільнений 03 квітня 2020 року) від чотирьох до

дев’яти місяців після першого опитування 11 березня 2020 року, і більшість з них продовжили відбувати покарання в інших установах, таким чином залишаючись протягом тривалого часу під виключним контролем адміністрації установ виконання покарань та маючи лише обмежений контакт із зовнішнім світом. Крім того, опитування 11 березня 2020 року проводилося комітетом, що складався з шести старших посадових осіб установи виконання покарань, у розпорядженні яких були різні засоби, здатні погіршити становище заявників. Юристи заявників, присутність яких могла б певною мірою врівноважити цю вразливість та забезпечити захист від примусу, не були ані запрошені, ані повідомлені.

54. Зазначених міркувань достатньо для висновку Суду, що, за винятком заявників № 41 і № 42, всі інші можуть обґрунтовано вважатися такими, які відчували залякування та мали законний страх щодо репресій, коли їх опитували працівники установи виконання покарань у зв’язку з їхніми заявами до Суду, а десятьох з них змусили надати усні або письмові заяви. Таким чином, така поведінка становила неправомірне втручання у право на подання індивідуальної заяви всупереч вимогам статті 34 Конвенції.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 3 І 13 КОНВЕНЦІЇ

55. Заявники скаржилися за статтею 3 Конвенції на неналежні умови тримання їх під вартою у Жовтоводській колонії. Вони також посилалися на статтю 8 Конвенції, стверджуючи, що туалети не були належним чином відокремлені від решти камери. Насамкінець вони скаржилися на відсутність у них ефективного засобу юридичного захисту у зв’язку з їхніми скаргами за статтями 3 та 8 Конвенції, як того вимагає стаття 13 Конвенції.

56. Суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. рішення у справі «Радомілья та інші проти Хорватії» [ВП] *(Radomilja and Others v. Croatia)* [GC], заяви № 37685/10 та № 22768/12, пункт 124, від 20 березня 2018), вважає, що скарги заявників слід розглядати виключно з точки зору статей 3 та 13 Конвенції, які передбачають:

Стаття 3 Конвенції

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

Стаття 13 Конвенції

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

A. Прийнятність

57. Уряд стверджував, що подані заявниками № 1 – 10 заяви слід було виключити з реєстру справ Суду з огляду на твердження, зроблені цими заявниками під час їхнього опитування, що вони не мали скарг на умови тримання під вартою. В якості альтернативи Уряд запропонував Суду визнати всі заяви неприйнятними з огляду на зловживання правом на подання індивідуальної заяви у зв'язку з поведінкою представників, зокрема, поданням фотографій, на яких було зображено приміщення, які не використовувалися, масове розповсюдження порожніх формулярів заяв і відсутність індивідуалізованих скарг (див. пункти 14 і 20).

58. Заявники стверджували, що всі вони особисто зустрічалися зі своїми представниками, передали свої скарги та висловили готовність подати заяву до Суду.

59. Суд враховує свої наведені висновки щодо скарги за статтею 34 Конвенції і тому відхиляє аргумент, що заяви мають бути вилучені з реєстру справ. Стосовно другого аспекту заперечення Уряду – про стверджуване зловживання правом на подання індивідуальної заяви у зв'язку зі способом подання, якістю заяв і підтверджуючих доказів – Суд вважає, що це питання тісно пов'язане з достовірністю та переконливістю скарги заявників на умови тримання їх під вартою. Тому він вважає за необхідне долучити це заперечення до суті скарги за статтею 3 Конвенції.

60. Насамкінець Суд зазначає, що ці скарги за статтями 3 та 13 Конвенції не є ні явно необґрунтованими, ні неприйнятними з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Тому вони мають бути визнані прийнятними.

B. Суть

61. Заявники стверджували, що умови тримання їх у Жовтоводській колонії були неналежними та прирівнювалися до нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження. На підтримку своїх тверджень вони посилалися на листи до різних національних органів влади, численні фотографії, зроблені в установі, та моніторинговий звіт ХПГ від 18 березня 2019 року, щорічну доповідь Омбудсмена за 2017 рік та пресреліз від 23 липня 2020 року, а також твердження Міністра юстиції України.

62. Уряд заперечив проти тверджень заявників. Він надав низку листів та довідок, складених адміністраціями установ виконання покарань, а також договори та акти виконаних робіт щодо різних послуг, наданих виправній колонії, разом із низкою фотографій.

63. Насамперед Суд зазначає, що ці скарги підпадають під його усталену практику, загальні принципи якої були наведені в рішенні у справі «Муршич проти Хорватії» [ВП] *(Muršić v. Croatia)* [GC], заява № 7334/13, пункти 96 – 101, ЄСПЛ 2016). У керівній справі «Мельник проти України» *(Melnik v. Ukraine),* заява № 72286/01, від 28 березня 2006 року) та згаданому рішенні у справі «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, Суд встановив порушення щодо питань, аналогічних порушеним у цій справі. Крім того, в рішенні у справі «Вітковський проти України» *(Vitkovskiy v. Ukraine)*, заява № 24938/06, пункти 119 – 122, від 26 вересня 2013 року) Суд розглянув умови тримання під вартою у Жовтоводській колонії.

64. Тим не менш, Суд вважає за доцільне провести детальний розгляд цих скарг, аби повторити свої правила щодо стандарту та тягаря доказування у справах щодо умов тримання під вартою. На думку Суду, таке нагадування може сприяти кращому розумінню сторонами своїх відповідних ролей у провадженні, яке він розглядає, і тим самим покращити належне проведення цього провадження. Це особливо актуально в контексті відсутності ефективного національного засобу юридичного захисту щодо цієї структурної проблеми в Україні (див. згадане рішення у справі «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, пункти 125 і 137), у межах якої Суд продовжує отримувати значний потік аналогічних заяв та стикається з труднощами у встановленні фактів аналогічних тим, з якими стикається суд першої інстанції.

65. Відповідні принципи, що регулюють оцінку доказів, були наведені в згаданому рішенні у справі «Муршич проти Хорватії» *(Muršić v. Croatia)*, пункти 127 і 128 з подальшими посиланнями). Зокрема, Суд особливо враховує об'єктивні труднощі, з якими стикаються заявники під час збору доказів на підтримку своїх тверджень про умови тримання їх під вартою. Все ж у таких справах заявники повинні надати детальний та послідовний опис фактів, на які вони скаржаться. У деяких справах заявники можуть надати щонайменше окремі докази на підтвердження своїх скарг. Суд розглядав в якості доказів, наприклад, письмові заяви інших ув'язнених або, якщо можливо, фотографії, надані заявниками на підтримку їхніх тверджень. Після надання достовірного та обґрунтовано деталізованого опису стверджувано таких, що принижують гідність, умов тримання під вартою, що становлять *prima facie* випадок жорстокого поводження, тягар доведення перекладається на Уряд держави-відповідача, який єдиний має доступ до інформації, здатної підтвердити або спростувати ці твердження. Він, зокрема, зобов'язаний збирати та надавати відповідні документи та детальний опис умов тримання заявника під вартою. Відповідна інформація від інших міжнародних органів, таких як Європейський комітет із

запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, щодо умов тримання під вартою, а також від компетентних національних органів та установ, також повинна бути врахована у рішенні Суду з цього питання (там само).

66. У цій справі Суд визнає, що заявники подали небезпідставну справу про таке, що принижує гідність, поводження, заборонене статтею 3 Конвенції, перекладаючи тягар доведення на Уряд держави-відповідача. Зокрема, вони надали загальний опис умов тримання під вартою у Жовтоводській колонії, підтверджений детальним звітом ХПГ, зробленими в установі фотографіями, скаргами ув'язнених до різних національних органів влади та власними висновками цих органів державної влади (див. пункти 10, 11, 13 і 18). Заявники також подали довідки, складені адміністрацією установи виконання покарань, що підтверджували тримання їх під вартою у цій установі протягом конкретних періодів.

67. Однак Суд зауважує, що твердження заявників не є бездоганними. У зв'язку з цим він посилається на пункт 14 Практичних рекомендацій щодо процедури подання заяви до Європейського суду, виданих Головою Суду згідно з Правилом 32 Регламенту Суду, який передбачає:

> «... якщо заявник або представник подає скарги від імені двох або більше заявників, заяви яких ґрунтуються на різних фактах, для кожної особи слід заповнити окрему заяву, надавши всю необхідну інформацію».

68. Всупереч цій вимозі, заявники у цій справі, перебуваючи в різних камерах та блоках Жовтоводської колонії, до того ж протягом різних періодів, подали групову заяву, яка містить спільний та узагальнений опис фактів та скарг, без, наприклад, зазначення номерів камер заявників або точних умов у камерах. Цей недолік не лише зменшив перспективи їхньої справи на відповідність критерію *prima facie* з огляду на невизначеність як кожен заявник особисто постраждав від стверджуваної ситуації, але й зумовив непотрібну роботу як для Суду, так і для Уряду держави-відповідача. Така поведінка може призвести до того, що заява не буде розглянута (див. пункт 5.1. Правила 47 Регламенту Суду) або, якщо поведінка є систематичною або погіршена у інший спосіб, – до її відхилення як зловживання, за умови, що було встановлено зловживання правом на подання індивідуальної заяви у розумінні практики Суду. Проте у цій справі Суд не вбачає переконливих причин, що виправдовують такі заходи, з огляду на характер упущень та невідповідностей у заявах заявників, а також велику кількість та якість їхніх інших доводів та підтверджуючих доказів. Суд також не вбачає підстав вважати, що заявники подали групові, формальні або оманливі заяви, а також що їхня поведінка явно суперечила меті права на подання індивідуальної заяви, гарантованого Конвенцією (див. для порівняння ухвалу щодо

прийнятності у справі «Замбрано проти Франції» *(Zambrano v. France)*, заява № 41994/21, пункт 37, від 21 вересня 2021 року).

69. Подані Урядом зауваження, який володіє або повинен володіти найповнішою інформацією про відповідні події, підлягають ще суворішій перевірці. Суд раніше виявляв повторювані недоліки в поданих матеріалах у справах щодо умов тримання під вартою в Україні, зокрема, коли аргументи Уряду обмежувалися загальними твердженнями, що відтворювали інформацію, підготовлену адміністрацією установи виконання покарань (див. рішення у справах «Бєляєв та Дігтяр проти України» *(Belyaev and Digtyar v. Ukraine)*, заяви № 16984/04 і № 9947/05, пункт 38, від 16 лютого 2012 року та «Родзевілло проти України» *(Rodzevillo v. Ukraine)*, заява № 38771/05, пункт 53, від 14 січня 2016 року), або коли він взагалі не розглядав певні питання, порушені заявниками (див. згадані рішення у справах «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, пункт 90 та «Сілі проти України» *(Sili v. Ukraine),* пункт 48, від 08 липня 2021 року). Це включало ситуації, коли Уряд не надавав достовірної інформації про розмір камер та фактичну кількість ув'язнених (див. рішення у справі «Суслов та Батікян проти України» *(Suslov and Batikyan v. Ukraine)*, заяви № 56540/14 та № 57252/14, пункт 113, від 06 жовтня 2022 року та згадане рішення у справі «Сілі проти України» *(Sili v. Ukraine),* пункт 45). Крім того, Уряд послідовно ігнорував необхідність надання первинних доказів з метою спростування конкретних скарг заявників на неналежну температуру, цвіль у камерах, брак освітлення та свіжого повітря, низьку якість продуктів харчування та води або відсутність приватності під час користування туалетом. Коли така інформація надавалася, вона часто стосувалася періодів, які передували або мали місце опісля тримання під вартою заявника (див., наприклад, рішення у справі «Спариш та Куцман проти України» [Комітет] *(Sparysh and Kutsman v. Ukraine)* [Committee], заяви № 49709/18 та № 49870/18, пункт 14, від 12 вересня 2024 року). Насамкінець цифрові докази, як-то фотографії або відеозаписи приміщень установ, якщо вони були доступні, рідко використовувалися ефективно. Зокрема, такі матеріали часто не мали підписів чи інших ідентифікуючих деталей, що пов'язували б їх із конкретною камерою чи заявником, незважаючи на значну роль, яку цей тип доказів відіграє у справах щодо умов тримання під вартою (див., наприклад, рішення у справі «Алімов проти Туреччини» *(Alimov v. Turkey)*, заява № 14344/13, пункт 76, від 06 вересня 2016 року; згадане рішення у справі «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, пункт 90; рішення у справі «Ілерде та інші проти Туреччини» *(İlerde and Others v. Türkiye)*, заява № 35614/19 та 10 інших заяв, пункти 48 і 97, від 05 грудня 2023 року; та, для ілюстративних цілей, ухвалу щодо прийнятності у справі «Говоров

проти України» [Комітет] *(Govorov v. Ukraine)* [Committee], заява № 20060/21 від 02 лютого 2023 року).

70. Більшість наведених міркувань застосовні й у цій справі.

71. Для початку жодне із поданих до Суду зауважень Уряду не містило зведених та достовірних відомостей щодо періодів тримання заявників під вартою у Жовтоводській колонії. Довідки, видані адміністрацією установи виконання покарань у зв'язку з цим в різні дати та долучені до зазначених зауважень (див. пункт 62), суперечили одна одній, а інформація стосовно одного заявника взагалі була відсутня. Таким чином, Суд вирішив прийняти в якості остаточної версії щодо періодів тримання заявників під вартою, витяг з індивідуальних справ ув'язнених, які зрештою були подані Урядом на 243 сторінках щодо більшості заявників.

72. Крім того, не було надано інформації про житлову площу, надану заявникам – аспект, який, хоча й не був прямо порушений у їхніх скаргах, але згаданий у звіті ХПГ, – відправної точки для оцінки Суду згідно зі стандартами, наведеними в згаданому рішенні у справі «Муршич проти Хорватії» *(Muršić v. Croatia)*, пункти 137 – 140).

73. Стосовно умов, які прямо перелічувалися та на які скаржилися у заявах, Уряд надав комплект документів на 120 сторінках без супровідного списку чи зазначення номерів сторінок, серед яких було декілька листів та довідок, які значною мірою дублювали одна одну. Ці довідки були складені адміністрацією установи виконання покарань у березні 2020 року, і в них, головним чином, повідомлялося про різні окремі ремонтні роботи, проведені в різних частинах установи протягом 2019 року (див. пункт 15), у тому числі в десяти гуртожитках, карцерах, їдальні та адміністративній будівлі. Однак вони були складені у такий спосіб, що загальний стан усіх гуртожитків, крім блоку № 1, був незрозумілим. Крім того, з тих самих довідок вбачається, що в цьому блоці тримався лише один заявник, і лише до липня 2019 року.

74. Решта доданих до зауважень Уряду документів включали договори та акти виконаних робіт про послуги з перевірки якості води та проведення дезінфекції, а також журнал обліку видачі мила ув'язненим. Хоча перші фактично спростовували твердження заявників про низьку якість питної води та наявність гризунів і комах, інші свідчили, що заявникам видавали приблизно 109 грамів мила на особу на місяць на всі потреби, що вбачається недостатнім для задоволення основних гігієнічних потреб. Решта тверджень (див. пункт 13) були або неявно визнані – наприклад, перебої у водо- та електропостачанням та відсутність приватності під час користування туалетом – або були неналежно підтверджені нечіткими чи непереконливими доказами, такими як чотири фотографії нещодавно відремонтованого, але незазначеного гуртожитку, або просто

твердженням, непідтриманим первинною документацією. Насамкінець Суд зауважує, що Уряд не уточнив, які з наданих заявниками фотографій, як стверджується, були зроблені в нефункціонуючих частинах установи виконання покарань.

75. Таким чином, Уряд не виконав покладеного на нього тягаря доведення, оскільки не надав чітких, вичерпних та переконливих аргументів чи доказів. Отже, Суд не може не покладатися, в певних аспектах, виключно на опис фактів заявниками разом із власною попередньою практикою стосовно Жовтоводської колонії.

76. На підставі всіх наявних у нього матеріалів Суд вважає встановленим, що заявників тримали протягом періодів від 18 до 72 місяців у вологих та холодних гуртожитках з цвіллю, без надання належного одягу, взуття чи засобів особистої гігієни. Вони не мали доступу до електроенергії та питної води і були змушені їсти, приймати душ, прати білизну та справляти нужду в умовах, які не відповідали основним санітарно-гігієнічним вимогам. Суд вважає, що цих обставин, взятих в сукупності, достатньо для висновку, що заявники зазнали поводження, яке перевищувало неминучий рівень страждань, притаманний триманню під вартою, а тому було таким, що принижувало гідність, всупереч статті 3 Конвенції.

77. Тому заперечення Уряду мають бути відхилені.

78. Насамкінець з огляду на неподання будь-яких зауважень Урядом у зв'язку зі скаргою на відсутність ефективного національного засобу юридичного захисту, Суд не вбачає підстав відходити від своєї усталеної практики з цього питання (див. згадані рішення у справах «Мельник проти України» *(Melnik v. Ukraine),* пункт 115 та «Сукачов проти України» *(Sukachov v. Ukraine)*, пункт 125).

79. Отже, було порушено статті 3 та 13 Конвенції.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

80. Стаття 41 Конвенції передбачає:

> «Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

81. Суд зазначає, що під час первинного повідомлення про заяви щодо скарг за статтями 3 та 13 Конвенції він повідомив сторонам, що підхід до справедливої сатисфакції, ймовірно, буде ґрунтуватися на практиці Суду у справах, що порушують повторювані питання, і зокрема на рішеннях за статтею 41 Конвенції і згаданому рішенні у справі «Мельник проти України» *(Melnik v. Ukraine)*. Також повідомлялося, що заявники, таким чином, будуть звільнені від вимоги подавати окрему вимогу про справедливу сатисфакцію (див. пункти 21

та 23 Практичної рекомендації щодо вимог про справедливу сатисфакцію, виданої Головою Суду згідно з Правилом 32 Регламенту Суду 28 березня 2007 року та змінену 09 червня 2022 року). Тим не менш, кожен заявник вимагав 2 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди за кожен рік, проведений у Жовтоводській колонії. Сімнадцять заявників також вимагали по 200 євро кожен (за 4 години наданої правової допомоги), а заявник № 17 вимагав 1 250 євро (що відповідало витратам на надання правової допомоги за 25 годин роботи), здійсненої їхніми представниками, в якості компенсації судових та інших витрат.

82. Згодом, після повідомлення про додаткову скаргу за статтею 34 Конвенції та прохання подати вимоги про справедливу сатисфакцію, лише заявники, яких представляв пан Токарев, а саме заявники № 26 – 28, 38 і 42, подали такі вимоги, вимагаючи по 10 000 євро кожен в якості відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок неналежних умов тримання під вартою.

83. Уряд заперечив проти як початкових, так і подальших вимог, вважаючи їх необґрунтованими та надмірними.

84. Застосовні принципи щодо існування «вимоги» про справедливу сатисфакцію наведені в рішенні у справі «Нагметов проти Росії» [ВП] *(Nagmetov v. Russia)* [GC], заява № 35589/08, пункти 78 – 82, від 30 березня 2017 року). Згідно з цими принципами Суд насамперед зазначає, що всі заявники однозначно висловили бажання отримати грошове відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок стверджуваних порушень їхніх прав за статтями 3 та 13 Конвенції, хоча 37 з них зробили це лише під час першого раунду обміну зауваженнями. Жодних вимог щодо стверджуваного перешкоджання у реалізації права на подання індивідуальної заяви подано не було, зокрема заявниками, яких представляв пан Токарев. Суд також враховує тяжкість встановлених порушень та відсутність будь-якого національного засобу юридичного захисту, здатного забезпечити відшкодування шкоди, внаслідок чого саме лише встановлення порушення не може вважатися достатньою справедливою сатисфакцією. Насамкінець необхідно враховувати контекст цієї справи, зокрема причини, що лежали в основі рішення продовжити розгляд заяв, поданих заявниками, з якими було втрачено зв’язок (див. пункти 38 і 39). З огляду на зазначене, і хоча справді Суд регулярно радить заявникам утримуватися від подання незатребуваних документів, відхилення вимог про справедливу сатисфакцію лише тому, що вони були подані до офіційного запиту, за конкретних обставин цієї справи, означало б надмірний формалізм. Тому Суд вважає за доцільне присудити заявникам справедливу сатисфакцію в якості відшкодування моральної шкоди у розмірах, зазначених у таблиці в додатку.

85. Беручи до уваги наведені в попередньому пункті міркування та наявні у нього документи, Суд також вважає за доцільне задовольнити вимогу заявників про компенсацію судових та інших витрат, зменшену на 30% з огляду на спосіб подання цих заяв (див. пункти 67 і 68). Суми зазначені в таблиці у додатку, як прохали заявників, мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок їхніх представників.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД

1. *Вирішує* одноголосно об'єднати заяви;

2. *Вирішує* одноголосно продовжити розгляд заяв за пунктом 1 статті 37 Конвенції *in fine;*

3. *Постановляє* одноголосно, що держава-відповідач не виконала своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції стосовно заявників № 1 – 40;

4. *Постановляє* одноголосно, що держава-відповідач виконала свої зобов'язання за статтею 34 Конвенції стосовно заявників № 41 і 42;

5. *Вирішує* одноголосно долучити до розгляду по суті скарг за статтями 3 та 13 Конвенції попереднє заперечення щодо зловживання правом на подання індивідуальної заяви та *відхиляє* його;

6. *Оголошує* одноголосно заяви прийнятними;

7. *Постановляє* одноголосно, що ці скарги свідчать про порушення статей 3 та 13 Конвенції щодо неналежних умов тримання під вартою протягом періодів, зазначених у таблиці в додатку, та відсутності у національному законодавстві будь-якого ефективного засобу юридичного захисту;

8. *Постановляє* шістьма голосами проти одного, що:
   (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу, а компенсація судових та інших витрат має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок представників заявників;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток *(simple interest)* у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

9. *Відхиляє* шістьма голосами проти одного решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 02 квітня 2026 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчік *(Victor Soloveytchik)* Секретар	Катержіна Шімачкова *(Kateřina Šimáčková)* Голова

Відповідно до пункту 2 статті 45 Конвенції та пункту 2 Правила 74 Регламенту Суду до цього рішення додається окрема думка судді Сергідеса.

ДОДАТОК

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
1.	48751/19	**Олександр Олегович УКРАЇНСЬКИЙ** 1990	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.06.2018 – 08.12.2020	Адміністрація установи виконання покарань опитала заявників щодо їхніх скарг до Суду та змусила їх надати письмові показання.	5 800	140
2.	61495/19	**Дмитро Олександрович БОГДАНОВ** 1986	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.01.2018 – 10.08.2020		5 900	
3.	61511/19	**Артем Олександрович ДУБЧЕНКО** 1985	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	16.07.2018 – 09.10.2020		5 300	
4.	61528/19	**Валерій Юрійович ЗІНАЇДОВ** 1994	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	26.03.2018 – 26.08.2020		5 800	140
5.	61498/19	**Олександр Олександрович ГУРІН** 1992	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.03.2018 – 26.08.2020	Адміністрація установи виконання покарань опитала заявників щодо їхніх скарг до Суду та змусила їх надати усні показання.	5 800	140
6.	61500/19	**Руслан Ігорович ГЛУШКО** 1983	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.04.2016 – 21.08.2020		7 500	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
7.	61507/19	**Олександр Олександрович ЗАЙЦЕВ** 1985	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	06.02.2019 – 26.08.2020		4 100	140
8.	61512/19	**Станіслав Сергійович ГОЛУБОВ** 1997	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	16.02.2019 – 26.08.2020		4 100	
9.	61516/19	**Віталій Миколайович ПОВРЕЗНІК** 1999	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	26.10.2018 – 26.08.2020		4 700	
10.	61533/19	**Сергій Вячеславович ЗАГОРОДНІЙ** 1996	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	06.09.2018 – 21.08.2020		4 900	140
11.	61496/19	**Владислав Андрійович КУЛИК** 1994	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	16.02.2019 – 30.10.2020	Адміністрація установи виконання покарань опитала заявників щодо їхніх скарг до Суду, але вони відмовилися надавати будь-які коментарі, а тому було складено індивідуальні рапорти.	4 400	
12.	61497/19	**Артем Андрійович ХАРЛАМПОВ** 1987	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	16.02.2019 – 12.11.2020		4 400	
13.	61499/19	**Артур Ігорович РАКІВНЕНКО** 1987	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.06.2018 – 06.11.2020		5 600	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
14.	61502/19	**Сергій Сергійович СМАГІН** 1996	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	16.06.2017 – 07.10.2020		7 300	140
15.	61503/19	**Богдан Анатолійович ШЕВЧЕНКО** 1995	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.01.2018 – 26.11.2020		6 500	
16.	61504/19	**Руслан Олексійович ПЕРЯТИНСЬКИЙ** 1989	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.06.2018 – 15.11.2020		5 600	
17.	61505/19	**Валерій Георгійович ФЕДОРЧЕНКО** 1987	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.04.2016 – 11.09.2020		7 500	875
18.	61506/19	**Олександр Ігорович БУДЬКО** 1993	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	26.05.2017 – 04.12.2020		7 500	140
19.	61508/19	**Андрій Вікторович КІР'ЯНОВ** 1986	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	06.12.2018 – 28.05.2019, 06.07.2019 – 11.09.2020		4 300	
20.	61509/19	**Сергій Володимирович**	Володимир Борисович Глущенко	26.11.2018 –		4 900	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
		САХАРОВ 1998	м. Харків	26.10.2020			
21.	61513/19	**Ілля Сергійович КУДРИШ** 1996	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	06.11.2018 – 11.09.2020		4 700	
22.	61514/19	**Сергій Анатолійович ХЕЙЛИК** 1986	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	06.09.2016 – 24.09.2020		7 500	140
23.	61515/19	**Ігор Володимирович МАЖУРА** 1989	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	06.10.2018 – 11.09.2020		4 900	
24.	61517/19	**Володимир Олексійович ГОРЯНИЙ** 1998	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	16.04.2018 – 11.09.2020		5 600	
25.	61518/19	**Олександр Вячеславович ОДНОРОГ** 1988	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	26.07.2018 – 11.09.2020		5 200	
26.	61519/19	**Дмитро Петрович ХРУЩ** 1981	Геннадій Володимирович Токарев м. Харків	26.07.2018 – 11.09.2020		5 200	140
27.	61520/19	**Сергій Миколайович ГАНЦЕВ** 1976	Геннадій Володимирович Токарев м. Харків	16.09.2015 – 21.09.2020		7 500	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
28.	61521/19	**Юрій Юрійович СЕМІЛЕТОВ** 1980	Геннадій Володимирович Токарев м. Харків	04.01.2015 – 2020 (точна дата відсутня)		7 500	140
29.	61525/19	**Юрій Юрійович СОКОЛ** 1987	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	26.10.2014 – 07.10.2020		7 500	
30.	61526/19	**Денис Юрійович РАХНЯНСЬКИЙ** 1997	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	06.07.2018 – 26.10.2020		5 500	140
31.	61527/19	**Дмитро Олегович ЛИСНЯК** 1994	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	06.07.2018 – 04.09.2020		5 200	140
32.	61529/19	**Сергій Валерійович САЛИОНОВ** 1986	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	16.08.2018 – 12.11.2020		5 300	140
33.	61531/19	**Артур Леонідович БЕСЕДІН** 1986	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	26.03.2018 – 21.09.2020		5 800	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
34.	61532/19	**Сергій Юрійович ГЛУШКОВ** 1987	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	16.08.2018 – 10.08.2020		4 900	140
35.	61534/19	**Олександр Борисович НАДОЛИННИЙ** 1991	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	26.10.2018 – 07.07.2019, 16.12.2019 – 11.09.2020		4 000	
36.	61536/19	**Денис Юрійович МАЗАНКО** 1984	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	16.03.2016 – 04.09.2020		7 500	140
37.	61501/19	**Олександр Миколайович КІНЕВ** 1993	Максим Олександрович Ревякін м. Харків	06.08.2018 – 05.08.2020	Адміністрація установи виконання покарань опитала заявників щодо їхніх скарг до Суду.	4 900	140
38.	61522/19	**Сергій Анатолійович ЯРКО** 1983	Геннадій Володимирович Токарев м. Харків	26.07.2018 – 03.04.2020		4 400	
39.	61524/19	**Олександр Сергійович ЛИННИК** 1997	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	26.03.2016 – 11.08.2020		7 500	

РІШЕННЯ У СПРАВІ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»

№	№ заяви	П.І.Б. заявника Рік народження	П.І.Б. представника та місцезнаходження	Період тримання під вартою в Жовтоводській колонії	Конкретні скарги за статтею 34 Конвенції	Сума, присуджена кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися(в євро)	Сума, присуджена в якості компенсації судових та інших витрат та додатково сума будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику (в євро)
40.	61530/19	**Іван Олександрович БУШЕВ** 1995	Ганна Володимирівна Овдієнко м. Харків (до 13 жовтня 2024 року)	06.07.2018 – 11.09.2020		5 300	140
41.	61510/19	**Станіслав Сергійович КОМАРОВ** 1987	Володимир Борисович Глущенко м. Харків	06.07.2018 – 16.08.2019	—	3 400	
42.	61523/19	**Геннадій Володимирович ОКСАМИТНИЙ** 1972	Геннадій Володимирович Токарев м. Харків	26.02.2017 – 23.08.2019	—	5 800	

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ СЕРГІДЕСА, ЯКА ЧАСТКОВО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

1. Ця справа стосується таких скарг, поданих заявниками: (a) скарга за статтею 3 Конвенції на неналежні умови тримання заявників у Жовтоводській колонії; (b) скарга за статтею 8 Конвенції, а саме, що туалети не були належним чином відокремлені від решти камери; (c) скарга на відсутність у них ефективного засобу юридичного захисту за статтею 13 Конвенції у зв'язку зі стверджуваними порушеннями статей 3 і 8 Конвенції; та (d) скарга, що адміністрація установи виконання покарань неправомірно втрутилася в їхнє право на подання індивідуальної заяви, всупереч вимогам статті 34 Конвенції.

2. Я проголосував за всі пункти резолютивної частини рішення, окрім пунктів 8 та 9. Згодом я поясню, чому голосував проти цих двох пунктів. Однак на цьому етапі я хочу підкреслити, що **я погоджуюся** з пунктом 84 рішення та з частиною підпункту «a» пункту 8 резолютивної частини, **якою заявникам було присуджено суми в якості відшкодування моральної шкоди, а також із сумою цього відшкодування**, як зазначено в таблиці у додатку.

3. Я не згоден з висновком Суду в пункті 56 рішення, що оскільки йому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи з посиланням на рішення у справі «Радомілья та інші проти Хорватії» [ВП] *(Radomilja and Others v. Croatia)* [GC], заяви № 37685/10 і № 22768/12, пункт 124, від 20 березня 2018 року), він має право вважати, що скарги заявників підлягають розгляду за статтями 3 та 13 Конвенції, тим самим залишаючи скаргу за статтею 8 Конвенції цілком поза своїм розглядом. Однак це рішення не розглядати окремо, або навіть загалом, скаргу за статтею 8 Конвенції не відображено в жодному окремому пункті резолютивної частини рішення. Для отримання додаткової інформації щодо скарги за статтею 8 Конвенції я посилаюся на аргументи, викладені заявниками у їхніх формулярах заяв. Вони стверджували, що їхнє право на приватне життя було порушено у зв'язку з недостатньою висотою перегородок у туалетних кімнатах житлових блоків Жовтоводської колонії. Вони зазначили, що висота таких перегородок не перевищувала 50 сантиметрів, в результаті чого вони закривали лише ноги заявників до колін або до середини стегна (залежно від зросту). На їхню думку, перегородки такої висоти взагалі не виконували своєї функції. Як вони також стверджували, в рішенні у справі «Шафранський проти Польщі» *(Szafrański v. Poland),* заява № 17249/12, від 15 грудня 2015 року) Суд визнав порушення статті 8 Конвенції, зазначивши, що національні органи влади мали позитивне зобов'язання забезпечити доступ до санітарних приміщень, які мали бути відокремлені від решти камери у такий спосіб, аби забезпечити ув'язненим необхідний мінімальний

рівень приватності. Вони також стверджували, що, хоча вони не трималися в камері та могли пересуватися по житловому блоку, вони користувалися спільними туалетами для 4 – 6 засуджених осіб і, як і заявнику в рішенні у справі «Шафранський проти Польщі» *(Szafrański v. Poland)*, їм не було забезпечено приватність.

4. Суд, утримавшись від окремого розгляду статті 8 Конвенції та включивши її до скарги за статтею 3 Конвенції, використав надмірно спрощену логіку «поглинання» – логіку, яка розглядає моральну та нормативну значущість статті 3 Конвенції, як вичерпну сферу захисту особистої недоторканності шляхом морального та нормативного охоплення статті 8 Конвенції. Це не враховує окремі, але взаємодоповнюючі аспекти людської гідності, що гарантуються статтями 3 і 8 Конвенції, які захищають різні нормативні інтереси за допомогою структурно несхожих аналітичних меж: абсолютна заборона жорстокого поводження у статті 3 Конвенції, як бінарний поріг гуманного поводження проти ширшої, заснованої на пропорційності, гарантії поваги до приватного та сімейного життя у статті 8 Конвенції, що охоплює особисту автономію, ідентичність та пов’язаний добробут.

5. Зводячи ці питання до сфери застосування статті 3 Конвенції, Суд ризикує потрійним скороченням своєї практики. По-перше, доктринальним скороченням, внаслідок якого нівелюється ступеневий аналіз збалансованості, передбачений статтею 8 Конвенції, обмежуючи нюансовані проміжні рішення щодо поведінки держави, такі як системне нехтування або позбавлення приватності під час тримання під вартою, що підриває цілісність, не досягаючи порогів нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. По-друге, символічним скороченням, оскільки пов’язана з автономією та ідентичністю шкода, особливо для затриманих або вразливих осіб, залишається невизнаною сама собою, розмиваючи чітку силу міркувань Суду. По-третє, функціональним скороченням, яке обмежує уточнення позитивних зобов’язань, які стаття 8 Конвенції унікальним чином відокремлює між індивідуальною свободою та колективною безпекою. У контексті тримання під вартою це упущення вбачається особливо значущим, оскільки такі умови, як обмеження інтимного життя або сімейних контактів, часто не відповідають вимогам статті 3 Конвенції, але зачіпають суть статті 8 Конвенції. Окремий аналіз статті 8 Конвенції збагатив би пояснення структурних вразливостей, сприяючи поступовому захисту гідності, який би поважав як абсолютну недоторканність, так і пов’язану самореалізацію згідно з Конвенцією. Без такого аналізу логіка поглинання тягне за собою нормативне збіднення – з доктринальним виснаженням – та підриває структурний плюралізм Конвенції, надаючи перевагу економному та ієрархічному поглинанню взаємодоповнюваності прав, які вона гарантує.

6. Якби хтось стверджував, що рішення Суду про включення скарги за статтею 8 до скарги за статтею 3 Конвенції – це лише питання методології, яке нічим не відрізняється від будь-якого іншого аналітичного методу, наявного в розпорядженні Суду, – такий аргумент, на мою думку, був би непереконливим та недійсним. Методологія, в правильному розумінні, стосується структури та викладу юридичних міркувань. На неї не можна законно посилатися задля виправдання відмови від окремого розгляду окремого права за Конвенцією, тим самим фактично розглядаючи це право так, ніби його не передбачено Конвенцією і воно не могло бути порушене. Як уже пояснювалося, статті 3 та 8 Конвенції захищають різні правові інтереси, відображають різні нормативні цінності та залучаються згідно з різними правовими порогами. Навіть там, де фактичні обставини перетинаються, самі права зберігають автономну сферу застосування та зміст. Тому повне включення скарги за статтею 8 до аналізу за статтею 3 Конвенції – це не просто питання впорядкування міркувань. Це може призвести до того, що конкретний вимір конфіденційності, захищений статтею 8 Конвенції, залишиться без уваги. Коли подається небезпідставна скарга на основі окремого положення Конвенції, завдання Суду полягає не лише в тому, щоб ефективно організувати своє обґрунтування, а й у тому, щоб забезпечити розгляд кожного заявленого права таким чином, щоб це відображало його незалежне юридичне значення. Таким чином, те, що може бути представлено як методологічний вибір, насправді може мати суттєві наслідки. За таких обставин це питання виходить за межі аналітичних уподобань і торкається обов'язку Суду надавати обґрунтовану та автономну оцінку кожної гарантії Конвенції, на яку посилаються заявники.

7. Як я також стверджував у низці інших окремих думок, не можна поглинати одне право іншим правом – або одне положення Конвенції іншим положенням Конвенції – і просто утримуватися від розгляду питання прийнятності та суті решти скарг заявника. Такий метод поглинання одного права іншим не має правової підстави в Конвенції та, навпаки, не відповідає, *inter alia*, принципам верховенства права, ефективності, неподільності прав та автономії прав, або меті подання індивідуальної заяви за статтею 34 Конвенції, яка є наріжним каменем Конвенції. Повторюся, кожне право має своє власне визначене нормативне ядро, сферу застосування, мету, параметри застосування та особливий правовий і моральний характер. Ставитися до одного права як до порожньої ємності, яку потрібно заповнити іншим, означає ризикувати стерти ці основоположні відмінності. Суд несе відповідальність не лише за захист прав, але й за збереження їхньої індивідуальності в межах системи Конвенції.

8. Застосовні Судом практика або принцип, згідно з якими йому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи, не має на меті призвести до згрупування одного права з іншим без індивідуального розгляду його прийнятності та суті. Радше, вони мають на меті забезпечити ефективний захист заявника, який не посилався на відповідне положення Конвенції, навіть якщо, по суті, його заява описує факти, що підпадають під її сферу застосування (див. далі щодо цього аргументу пункт 5 моєї окремої думки, яка частково не збігається з позицією більшості, в рішенні у справі «Мандев та інші проти Бельгії» *(Mandev and Others v. Belgium)*, заява № 57002/11 та 4 інші заяви, від 21 травня 2024 року, та пункт 5 моєї окремої думки, яка частково не збігається з позицією більшості, в рішенні у справі «Томенко проти України» *(Tomenko v. Ukraine)*, заява № 79340/16, від 10 липня 2025 року).

9. Моя незгода також полягає в тому, що Суд, вирішивши об'єднати скаргу за статтею 8 зі скаргою за статтею 3 Конвенції, додатково не розглянув скаргу за статтею 13 Конвенції у зв'язку зі скаргою за статтею 8 Конвенції.

10. Тепер я перейду до іншого питання, щодо якого я не погоджуюся з рішенням; це питання, на відміну від згаданих пунктів моєї незгоди, відображене в резолютивній частині, а саме, в **підпункті «a» пункту 8**, та в Додатку, який додається. Я маю уточнити, що **моя незгода стосується лише суми, присудженої в якості компенсації судових та інших витрат, а не присудженої суми як відшкодування моральної шкоди**. Оскільки підпункт «a» пункту 8 резолютивної частини не був розділений, аби забезпечити окреме голосування щодо відшкодування моральної шкоди, я не зміг його підтримати. Голосування за цей пункт означало б підтримку чогось, з чим я не міг погодитися. Тому я хочу пояснити свою позицію в цій окремій думці. Я вирішив не голосувати за підпункт «a» пункту 8, оскільки якби я це зробив, це могло б створити оманливе враження у читача, який ознайомився б лише з рішенням, а не з моєю окремою думкою, що голосування було одноголосним щодо всіх пунктів резолютивної частини, окрім пункту 9, і це ризикувало б створити подальшу плутанину, оскільки читач міг би не зрозуміти, чому я голосував лише проти цього пункту, який сам собою не є очевидним.

11. Мій голос проти підпункту «b» пункту 8, який стосувався відсотків, що нараховуються на суми, пов'язані з підпунктом «a» пункту 8 та зазначені в Додатку, був прямим і неминучим наслідком моєї позиції щодо підпункту «a» пункту 8.

12. Повертаючись до моєї незгоди щодо підпункту «a» пункту 8, я не погоджуюся з рішенням Суду, відображеним у пункті 85 рішення та підпункті «a» пункту 8 його резолютивної частини разом із Додатком, що слід вважати обґрунтованим зменшення вимог заявників щодо

судових та інших витрат на 30% у зв'язку зі способом подання їхніх заяв, як зазначено в пунктах 67 і 68 рішення, на які здійснено посилання у пункті 85. Більш конкретно, у пунктах 67 і 68 зазначається, що всупереч пункту 14 Практичних рекомендацій щодо процедури подання заяви до Європейського суду, виданих Головою Суду згідно з Правилом 32 Регламенту Суду, заявники у цій справі, перебуваючи в різних камерах та блоках і протягом різних періодів, подали групову заяву, що містила спільний та узагальнений опис фактів та скарг, без, наприклад, зазначення номерів камер заявників або конкретних умов у кожній камері.

13. Я стверджую, що таке зменшення розміру компенсації не було виправданим за обставин цієї справи з таких причин.

14. По-перше, Суд зрештою підтримав матеріальну позицію заявників, встановивши порушення статей 3 та 13 Конвенції. Зокрема, Суд у пункті 76 свого рішення, на основі всіх наявних у нього матеріалів, встановив, що заявників тримали протягом періодів від 18 до 72 місяців у вологих, холодних гуртожитках з цвіллю, не забезпечивши їх належним одягом, взуттям чи засобами особистої гігієни. Вони не мали доступу до електроенергії та питної води і були змушені їсти, приймати душ, прати білизну та справляти нужду в умовах, які не відповідали основним санітарно-гігієнічним вимогам. Таким чином, Суд дійшов висновку (в кінці того самого пункту), що ці обставини, розглянуті в сукупності, були достатніми для висновку, що заявники зазнали поводження, яке перевищило неминучий рівень страждань, властивий триманню під вартою, а тому воно становило таке, що принижувало гідність, поводження, всупереч статті 3 Конвенції. У пункті 78 свого рішення Суд постановив, що за відсутності будь-яких зауважень від Уряду щодо скарги на відсутність ефективного національного засобу юридичного захисту, він не вбачав підстав відходити від своєї усталеної практики щодо скарги за статтею 13 Конвенції, і тому встановив порушення також і цієї статті. З огляду на зазначене Суд у пункті 79 свого рішення дійшов висновку, що було порушено статті 3 та 13 Конвенції.

15. По-друге, Суд погодився з аргументом заявників, що було втручання в їхнє право на подання індивідуальної заяви, та встановив порушення статті 34 Конвенції. Право на подання індивідуальної заяви займає ключове місце в системі Конвенції. Це процесуальний наріжний камінь, який дозволяє особам подавати стверджувані порушення на розгляд до Суду та домагатися ефективного захисту своїх прав. Будь-яке втручання в це право вражає саму суть механізму нагляду, встановленого Конвенцією. У цьому контексті вбачається складним узгодити висновок про порушення статті 34 Конвенції зі скороченням фінансової компенсації, виправданої посиланням на спосіб подання заяв. Якщо заявники зіткнулися з втручанням у

здійснення свого права на звернення до Суду, їхню процесуальну поведінку необхідно оцінювати з особливою чутливістю. Існування такого втручання саме собою могло вплинути на спосіб підготовки та подання заяви. На мою думку, після того, як Суд визнав порушення статті 34 Конвенції, слід було бути більш обережним, перш ніж застосовувати фінансові наслідки у зв'язку зі способом подання заяв. В іншому випадку таке скорочення може сприйматися як опосередковане послаблення того самого захисту, який покликана забезпечити стаття 34 Конвенції, і, таким чином, по суті, як форма покарання.

16. По-третє, як випливає із зазначеного, зменшення суми, присудженої в якості компенсації судових та інших витрат, вбачається складним для узгодження з результатом справи. Висновки Суду про порушення статей 3, 13 і 34 Конвенції підтверджують, що заявники мали рацію щодо суттєвих та основоположних аспектів своїх вимог. Цей пункт додатково підкріплюється власним визнанням Судом серйозності встановлених порушень. У пункті 84 рішення він прямо зауважує, що з огляду на тяжкість встановлених порушень та відсутність будь-якого національного засобу юридичного захисту, здатного забезпечити відшкодування шкоди, внаслідок чого саме лише встановлення порушення не може вважатися достатньою справедливою сатисфакцією. У низці моїх окремих думок я не погоджувався та рішуче критикував звичайну практику Суду, яка вважає, що встановлення порушення саме собою становить достатню справедливу сатисфакцію моральної шкоди (див., *inter alia*, пункти 22 – 38 моєї думки, яка частково збігається і частково не збігається з думкою більшості, в рішенні у справі «Юксель Ялджинкая проти Туреччини» [ВП] *(Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye)* [GC], заява № 15669/20, від 26 вересня 2023 року; пункти 5 – 8 спільної думки, яка частково не збігається з думкою більшості, яку я написав разом із суддею Фелічі у справі «Гржеда проти Польщі» [ВП] *(Grzęda v. Poland)* [GC], заява № 43572/18, від 15 березня 2022 року; та пункт 12 моєї окремої думки, яка частково не збігається з думкою більшості, в рішенні у справі «Л.Ф. та інші проти Італії» *(L.F. and Others v. Italy)*, заява № 52854/18, від 06 травня 2025 року). На мою думку, такий підхід занадто часто застосовувався формально, без належного врахування конкретного впливу порушень на відповідних осіб. Актуальність цього пункту в цій справі є подвійною. По-перше, я повторюю свою принципову незгоду з таким ходом міркування, яке часто призводить до відсутності будь-якого відшкодування моральної шкоди; однак це не означає, що я стверджую, що моральна шкода повинна завжди присуджуватися, оскільки це залежатиме від того, чи було виконано всі вимоги статті 41 Конвенції. По-друге, і що більш важливо для цілей цієї справи, сам Суд вважав порушення в цій справі настільки серйозними, що відійшов від свого звичайного підходу. Чітко визнавши, що простого

встановлення порушення недостатньо, Суд однозначно підкреслив серйозність відповідних порушень. З огляду на це рішення про зменшення компенсації судових та інших витрат заявників стає ще складніше виправдати. Якщо Суд визнав серйозні порушення, що вимагають більш ніж символічного відшкодування, суттєве зменшення судових та інших витрат ризикує виглядати несумісним із загальною оцінкою справи та вагою, наданою відповідним правам.

17. По-четверте, встановлення фіксованого зменшення на 30% судових та інших витрат заявників, які компенсуються, ризикує виглядати непропорційним. Такий захід без чіткого обґрунтування, що відображає характер та серйозність виявленого процесуального недоліку, може викликати занепокоєння щодо свавілля, яке важко узгодити з принципами справедливості та юридичної визначеності. Хоча процесуальні недоліки за певних обставин можуть виправдати зменшення, будь-який такий захід повинен залишатися пропорційним і не повинен применшувати визнання того, що заявники перемогли з суттєвих питань. Як міжнародний суд з прав людини, Суд міг би донести не менш сильне – якщо не сильніше – повідомлення про важливість повного дотримання відповідного пункту Практичних рекомендацій щодо процедури подання заяви без зменшення витрат на правову допомогу заявникам на 30%. Принципового нагадування в обґрунтуванні рішення було б достатньо, щоб підкреслити процесуальні очікування, покладені на представників, водночас уникаючи будь-якого враження, що заявники несуть фінансові наслідки у справі, де Суд вже встановив втручання в їхнє право на подання індивідуальної заяви. Такий підхід, можливо, зберіг би як авторитет Суду, так і цілісність захисту, гарантованого статтею 34 Конвенції.

18. По-п’яте, рішення про зменшення судових та інших витрат заявників, які компенсуються, на 30% не мало чіткої правової підстави, ні в Конвенції, ні в Регламенті Суду. Повноваження Голови Суду згідно з Правилом 32 Регламенту Суду та пунктом 14 Практичних рекомендацій щодо процедури ініціювання проваджень, звичайно, не підлягають сумніву; так само невиконання відповідних рекомендацій може належним чином спричинити процесуальні наслідки. Однак ці наслідки повинні бути як пропорційними, так і чітко обґрунтованими законом. У цій справі зменшення стосувалося судових та інших витрат, понесених за заявою, яка була успішною з питань суті, включаючи висновки про порушення статей 3, 13 та 34 Конвенції. Крім того, бездіяльність, яку приписували представнику заявників, не була настільки серйозною, щоб вплинути на суттєву оцінку справи або на здатність Суду дійти своїх висновків. Вона не перешкоджала належному відправленню правосуддя і не ставила під загрозу справедливість провадження (див. пункт 68 рішення).

19. По-шосте, зменшення ризикує створити враження, що, хоча Суд встановив серйозні порушення їхніх конвенційних прав, заявники все ж зазнають фінансових санкцій. Такий підхід може мати стримуючий ефект на заявників, які прагнуть захистити свої права в Суді, і тому його важко узгодити з духом і метою конвенційної системи. Це особливо актуально у сфері захисту прав людини у випадку, коли Суд сам встановив, що заявники зазнали порушень Конвенції, і прямо визнав, що їхня заява не була ані оманливою, ані іншим чином явно суперечила меті права на подання індивідуальної заяви; за таких обставин каральне зменшення судових та інших витрат не може вважатися доцільним.

20. Насамкінець – і це пов'язано з попереднім пунктом – факт такого суттєвого зменшення присуджених судових та інших витрат **не відповідає принципу ефективності, який вимагає,** щоб гарантовані Конвенцією права тлумачилися та застосовувалися практично та ефективно, а не теоретично чи ілюзорно. Якщо заявникам буде присуджена суттєво зменшена компенсація судових та інших витрат, необхідних для подання їхніх заяв, їхня практична здатність подавати скарги за Конвенцією може бути значно підірвана. Тому належна компенсація судових та інших витрат відіграє важливу роль у забезпеченні того, щоб наданий Конвенцією захист залишався ефективним на практиці. Натомість відшкодування, які значною мірою не відповідають розумно та необхідно понесеним витратам, можуть послабити функцію юридичного захисту рішень Суду та підірвати практичну можливість виконання гарантованих Конвенцією прав.

21**. За обставин цієї справи я б взагалі не зменшував розмір компенсації судових та інших витрат заявників, які вони фактично понесли.**

22. Я вже пояснив, чому я не погоджуюся з рішенням щодо нездійснення розгляду скарги за статтею 8 Конвенції та скарги за статтею 13 Конвенції, у поєднанні зі статтею 8 Конвенції, а також щодо зменшення компенсації судових та інших витрат захисника заявників. Тому я не погоджуюся з пунктом 9 резолютивної частини, де Суд відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.